

Het Europees Energie College

**Ruud Lubbers:
eindelijk een Energie Unie**

**HAAGSCH
COLLEGE**

MONTESQUIEU INSTITUTE
VAN WETENSCHAP NAAR SAMENLEVING

Beste bezoeker van het Haagsch College

Fijn dat u naar het Europees Energie College bent gekomen van oud-premier Ruud Lubbers.

Door de spanningen met Rusland is het Europese energievraagstuk actueler dan ooit. In Brussel wordt al lang nagedacht over een Europese Energie Unie. Deze lijkt dichterbij te komen nu uitgesproken voorstanders als Jean Claude Juncker en Donald Tusk de nieuwe voorzitters van de Europese Commissie en de Europese Raad zijn geworden.

Worden we binnenkort minder afhankelijk van Russisch gas en olie uit het Midden-Oosten? Ruud Lubbers zal ingaan op de vraag hoe zo'n Energie Unie eruit moet zien. Ook spreekt hij over het belang van samenhang op het gebied van energiebeleid, groene groei en klimaatverandering.

Inhoudelijke goodiebag

Als dank voor uw komst bieden we u in samenwerking met het Montesquieu Instituut en Repro van der Kamp deze inhoudelijke goodiebag aan.

Naast de artikelen van Europa Nu, partner van het Montesquieu Instituut, treft u ook het Handvest van de Aarde aan, waar Ruud Lubbers zich voor inzet.

Ook blikken we kort terug op de vorige twee Haagsch Colleges van Edwin Bakker over de terreurgroep IS en Maxime Verhagen over de woningmarkt. Dit doen we onder andere met de speciale mindmaps van Alexis van Dam.

Meer informatie over Europese ontwikkelingen en de Nederlandse en Europese economie vindt u op de website van het Montesquieu Instituut. Op de site van het Haagsch College vindt u in ons archief alle videosamenvattingen van alle colleges die zijn gegeven.

Agenda Haagsch College

De Haagsch Colleges in Nieuwspoort die u alvast in uw agenda kunt zetten:

- 15 december Coen Teulings: De Staat van de Nederlandse Economie

Tegen het einde van het jaar maakt het Haagsch College de financieel-economische balans op. Kunnen we 2015 met vertrouwen tegemoet zien? Coen Teulings kijkt terug op het afgelopen jaar en blikt vooruit. Waar hebben we de voorzichtige economische groei aan te danken? Of moeten we toch somber zijn gezien de ontwikkelingen in de eurozone?

- 19 januari Jan Peter Balkenende: Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Dat bedrijven in de toekomst meer aandacht zullen schenken aan het klimaat en maatschappelijke vraagstukken lijkt meer dan een hype te zijn. Maar hoe doe je dat nu in de praktijk? Oud-premier Balkenende spreekt over bedrijfsmodellen voor duurzame groei.

- 16 maart Hans Wiegel: de macht van de Eerste Kamer

Twee dagen voor de Provinciale Statenverkiezingen hebben we met het Haagsch College onze eigen Nacht van Wiegel. De voormalig vicepremier en Eerste Kamerlid van de VVD gaat in op de rol en de macht van de Eerste Kamer. Voor het college is er speciale rondleiding door de Eerste Kamer.

Houdt onze website in de gaten voor de komende colleges. We hopen u de volgende keer weer te begroeten.

De initiatiefnemers van het Haagsch College,
Freek Ewals en Vincent Rietbergen

Energie beleid

**Door de redactie van Europa Nu,
partner van het Montesquieu Instituut.**

De Europese Unie streeft naar een constante en veilige aanvoer van energie. Concurrentie tussen energiebedrijven op de Europese markt moet de prijs van energie verlagen. Ook hebben de EU-lidstaten afspraken gemaakt over het klimaatbeleid en het terugdringen van de luchtvervuiling. In dat kader stimuleert de Europese Unie duurzame manieren om energie op te wekken en de beperking van de uitstoot van schadelijke stoffen. Beperking van het energieverbruik, of overstappen naar meer duurzame energiebronnen is daarbij van groot belang.

Ontwikkeling in vogelvlucht

Het energiebeleid van de Europese Unie gaat terug tot de oprichting van de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal in 1952 en het Euratom-verdrag in 1958 (samenwerking op het gebied van kernenergie). Sinds die tijd heeft het beleid zich ontwikkeld; kernpunten zijn nu vooral verdere liberalisering van de energiemarkt, het veiligstellen van de Europese energievoorziening en ontwikkeling van duurzame energiebronnen.

wDe Europese Unie stimuleert concurrentie tussen energiebedrijven en streeft naar de totstandkoming van een Europese interne energiemarkt. Mede onder druk van Europese regelgeving zijn nationale monopolies op het gebied van energiedistributie sinds de jaren 1990 opgebroken. De leveranciers moeten daardoor meer met elkaar concurreren. Dat moet leiden tot scherpere prijzen en meer keuzevrijheid voor consumenten

Liberalisering van de energiemarkt

De Europese Unie stimuleert concurrentie tussen energiebedrijven en streeft naar de totstandkoming van een Europese interne energiemarkt. Mede onder druk van Europese regel-

geving zijn nationale monopolies op het gebied van energie-distributie sinds de jaren 1990 opengebroken. De leveranciers moeten daardoor meer met elkaar concurreren. Dat moet leiden tot scherpere prijzen en meer keuzevrijheid voor consumenten. Per 1 juli 2007 heeft de Europese consument de vrijheid gekregen om zelf een gas- of elektriciteitsleverancier te kiezen. In Nederland kon dat al eerder.

De eerste richtlijn voor liberalisering van de energiemarkt werd aan het eind van de jaren 1990 aangenomen. Het doel van deze richtlijn was om de elektriciteit- en gasmarkt open te breken en concurrentie tussen bedrijven te introduceren. Tot op dat moment waren de meeste energiebedrijven in handen van overheden.

Een tweede pakket richtlijnen werd aangenomen in 2003. De onderdelen van energiebedrijven die het netwerk beheerden en de onderdelen die de energie produceerden en verspreiden, moesten nu meer onafhankelijk van elkaar gaan opereren.

In 2009 zijn de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie het eens geworden over een nieuw pakket regelgeving voor verdere liberalisering van de energiemarkt.

In het oorspronkelijke voorstel van de Commissie voor deze nieuwe richtlijn, moesten energiebedrijven rigoureus worden opgesplitst in een infrabedrijf dat netwerken onderhoudt en een bedrijf dat energie produceert en levert. Op die manier moesten monopolies van bedrijven voorkomen worden. Onder druk van Frankrijk en Duitsland werd dit echter afgezwakt. Energiebedrijven kunnen nu ook intern de afdelingen voor productie en levering scheiden.

Een ander onderdeel van het nieuwe pakket maatregelen is de oprichting van een EU-agentschap voor samenwerking tussen nationale energieregulators, ACER. Dit agentschap is op 4 maart 2011 operationeel geworden. ACER coördineert en ondersteunt het werk van de nationale toezichthouders op de energiemarkt, zodat er meer samenhang komt tussen het energiebeleid in de verschillende lidstaten van de EU.

De Europese Raad kwam op 26 en 27 juni 2014 bijeen en besprak daar onder andere het Europese energiebeleid. De Europese Raad zal de discussie over het afbouwen van de afhankelijkheid van de Europese Unie van de import van energie voortzetten. In de discussies over het energiebeleid werd ook de voortgang op het terrein van het Europese klimaatbeleid meegenomen.

Op 29 oktober 2014 werd bekendgemaakt dat de EU 647 miljoen euro investeert in cruciale energie-infrastructuur. Met name de gasprojecten in het Oostzeegebied en in Midden- en Zuidoost-Europa ontvangen een groot deel van dit bedrag. In totaal is vanuit het kader van de Connecting Euro-

pe-faciliteit tussen 2014-2020 5,85 miljard euro toegewezen voor het verbeteren en uitbreiden van de trans-Europese energie-infrastructuur.

Veiligstellen van de energievoorziening in Europa Ruim 50 procent van de energie die in de Europese Unie wordt verbruikt, is afkomstig van leveranciers van buiten de Unie (bijvoorbeeld uit Rusland of het Midden-Oosten). De leveranties van gas en olie uit andere landen zijn niet altijd betrouwbaar. Zo draaide Rusland in januari 2009 de gaskraan naar Europa dicht, na een conflict met Oekraïne. Omdat de pijplijn die het gas naar de lidstaten van de EU aanvoert door Oekraïne loopt, ontvingen ook sommige EU-lidstaten geen gas meer.

De Europese unie streeft er daarom naar om verschillende wegen te gebruiken voor de aanvoer van gas en olie naar Europa. Het aantal aanvoermogelijkheden wordt daarvoor uitgebreid. Een goed voorbeeld van nieuwe aanvoerkanalen zijn de in de 2011 geopende Nord Stream-pijpleiding en de aan te leggen Nabucco-pijplijn. Verder liggen er plannen voor de South Stream-pijplijn, maar de Europese Commissie is fel tegen dit plan.

Ook is de EU een samenwerkingsverband aangegaan met de Verenigde Staten. In 2009 vond de eerste vergadering plaats van de Energieraad, waarin beide grootmachten vertegenwoordigd zijn. Het doel van de raad is om het Europese en Amerikaanse energiebeleid op elkaar af te stemmen, zodat gezamenlijk kan worden opgetrokken in internationale onderhandelingen.

In het Verdrag van Lissabon staat bovendien een speciale solidariteitsclausule die stelt dat de EU-lidstaten elkaar bij energiecrises moeten helpen. Zo wordt de olievoorraad binnen de EU bijvoorbeeld streng gereguleerd door het inbouwen van buffervorraden en het opstellen van regels voor (solidair) oliegebruik in crisissituaties.

Duurzame energie

Deze energie biedt een goed alternatief voor meer traditionele energiesoorten zoals fossiele brandstoffen. Het gebruik van duurzame energie leidt niet alleen tot een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en dus een schoner milieu, maar ook tot een Europese Unie die minder afhankelijk is van ingevoerde fossiele brandstoffen (met name gas en aardolie).

Voorbeelden van duurzame energie zijn:

- zonne-energie
- energie uit waterkracht
- energie uit biomassa

In 2007 zijn de regeringsleiders van de EU-lidstaten overeengekomen om een ambitieus klimaatplan te starten. Het doel is om het broeikaseffect te bestrijden en de afhankelijkheid van energieleveranciers te verminderen. De doelstellingen voor 2020 zijn:

- het energieverbruik in de hele EU met 20 procent terugdringen. In juni 2012 is deze maatregel verplicht gesteld voor alle lidstaten
- de uitstoot van kooldioxide (CO₂) met 20 procent verminderen
- het aandeel van de verbruikte energie dat afkomstig is uit hernieuwbare energiebronnen als zon, wind, water en aardwarmte vergroten tot 20 procent
- het aandeel biobrandstoffen in brandstof voor transport vergroten tot 10 procent

In oktober 2014 zwakten de EU lidstaten de klimaatdoelstellingen voor 2030 af vergeleken met de doelstellingen die de Commissie voor 2020 voor ogen had. Het volgende is overeengekomen:

- De uitstoot van broeikasgassen moet voor 2030 met ten minste 40 procent zijn teruggebracht ten opzichte van 1990
- Zeker 27 procent van de energie moet afkomstig zijn uit duurzame, hernieuwbare bronnen
- Het energieverbruik moet worden teruggebracht met ten minste 27 procent

Kernenergie: onderzoek en veiligheid

In Europa wordt veel gebruik gemaakt van kernenergie. De Europese Unie ziet toe op de veiligheid van centrales. In Oost-Europa zijn verschillende oude kerncentrales gesloten,

omdat ze niet aan de Europese veiligheidsnormen voldeden. Bij de toetreding van veel landen in Oost-Europa tot de EU was de sluiting van verouderde energiecentrales een harde voorwaarde voor EU-lidmaatschap.

Door de ramp met een kerncentrale in Japan in maart 2011 is de discussie in de EU over het veilige gebruik van kernenergie opnieuw opgelaaaid. Tegenstanders van kernenergie wijzen op de ontwikkelingen in Japan om aan te geven dat kernenergie niet veilig is.

De Raad Vervoer, Telecommunicatie en Energie besloot op 21 maart 2011 dat alle 143 kerncentrales in de Europese Unie onderworpen moesten worden aan een stresstest. In oktober 2012 verklaarde toenmalig EU-commissaris belast met energie Günther Oettinger dat de stresstests hebben aangetoond dat de situatie in het algemeen bevredigend is.

De tests hebben echter ook tal van aanbevelingen opgeleverd voor technische verbeteringen van specifieke installaties. Daarnaast is gebleken dat de internationale veiligheidsnormen en internationale 'beste praktijken' voor installaties niet overal worden toegepast. Afgesproken is dat de nationale regelgevende instanties nationale actieplannen opstellen met consequente en transparante tijdschema's voor de uitvoering van de aanbevelingen.

Op 8 juli 2014 heeft de EU een wijziging van de nucleaire veiligheidsrichtlijn ingevoerd. Deze nieuwe richtlijn omvat de volgende veranderingen:

- versterking van de macht en onafhankelijkheid van nationale wetgevende autoriteiten
- de introductie van een hoog niveau van veiligheid in de hele EU om ongelukken te voorkomen
- een Europees systeem van collegiale toetsing om iedere zes jaar specifieke veiligheidskwesaties te behandelen
- het verhogen van transparantie met betrekking tot nucleaire veiligheidskwesaties door het informeren en betrekken van het publiek
- het promoten van een effectieve nucleaire veiligheidscultuur

Strategie Energie 2020

De Europese Commissie maakte in november 2010 de strategie Energie 2020 bekend. Deze bevat de prioriteiten op het gebied van Europees energiebeleid voor de periode 2010-2020:

- energiebesparing, met name in de sectoren vervoer en gebouwen
- een vrije markt voor energie, waaraan alle lidstaten meedoen; voor investeringen in infrastructuur is 1 miljard euro nodig

- coördinatie van het energiebeleid tegenover andere landen: één stem op het wereldtoneel
- een toonaangevende rol van Europa op het gebied van energietechnologie en innovatie
- continu geleverde en betaalbare energie; consumenten moeten makkelijk tarieven kunnen vergelijken en eenvoudig naar een andere leverancier kunnen overstappen en begrijpelijke facturen ontvangen

Energie-Stappenplan 2050

Om de CO₂-uitstoot in 2050 met 80 procent verminderd te hebben, presenteerde de Europese Commissie in december 2011 het Energie-stappenplan 2050. Dit stappenplan bevat

verschillende scenario's waarbij energieproductie koolstofvrij zou moeten worden. Ook worden van deze scenario's de consequenties beschreven. Aan de hand van deze scenario's kunnen lidstaten keuzes maken voor hun eigen beleid.

Het stappenplan concludeert dat de volgende vijf elementen van belang zijn voor de werking van alle scenario's:

1. Ontkoling van het energiesysteem (d.w.z. beperking van het gebruik van steenkool)
2. Energie-efficiëntie en hernieuwbare energie
3. Vroege investeringen
4. Prijsstijgingen in de hand houden
5. Gezamenlijk actie ondernemen

Wie doet wat

Bij de besluitvorming op dit beleidsterrein spelen de Europese Commissie, de Raad en het Europees Parlement een rol.

Initiatief voor nieuw beleid bij de Europese Commissie
Eerstverantwoordelijken zijn de Eurocommissaris voor Klimaat en energie en de Eurocommissaris voor Energie Unie:

- Miguel Arias Cañete (Spanje)
- Maroš Šefčovič (Slowakije)

Invloed nationale parlementen

Nationale parlementen van de lidstaten kunnen binnen acht weken nadat de Europese Commissie een voorstel heeft bekendgemaakt, laten weten dat de Europese Unie zich niet met het onderwerp zou moeten bezighouden.

Vanuit het Nederlandse parlement zijn bij dit beleidsterrein betrokken:

- Eerste Kamercommissie voor Economische Zaken (EZ)
- Vaste commissie voor Economische Zaken (EZ) - Tweede Kamer

Besluitvorming door Raad en Europees Parlement

De besluitvorming verloopt volgens de gewone wetgevingsprocedure. Fiscale maatregelen worden besloten volgens de procedures die gelden voor fiscaal beleid.

De raadsformatie die beslist over het Europese Energiebeleid is de Raad Vervoersbeleid, Telecommunicatie en Energie.

Besluiten worden genomen met gekwalificeerde meerderheid. Nederland wordt in deze raad vertegenwoordigd door:

- Henk Kamp (VVD, minister van Economische Zaken)

Voor het Europees Parlement beoordeelt de parlementaire commissie Industrie, onderzoek en energie de voorstellen van de Europese Commissie en de eventuele aanvullingen van de Raad. Er zijn geen Nederlandse Europarlementariërs volledig lid van deze commissie.

De volgende Europarlementariërs zijn plaatsvervangend lid in deze commissie:

- Gerben-Jan Gerbrandy (D66; ALDE)
- Esther de Lange (CDA; EVP)
- Paul Tang (PvdA; S&D)
- Cora van Nieuwenhuizen-Wijbenga (VVD; ALDE)

Als het Europees Parlement het (eventueel aangepaste) voorstel goedkeurt, sluit een overeenstemming in de Raad van de Europese Unie de procedure af. Als het voorstel door de Raad is goedgekeurd, zorgt de Nederlandse regering

ervoor dat het voorstel nationaal wordt uitgevoerd.

Juridisch kader

Het energiebeleid vindt haar basis in het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom) en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU):

- beleid: derde deel VwEU titel XXI (art. 194)
- solidariteitsclausule: derde deel VwEU titel VIII hoofdstuk 1 art. 122
- kernenergie: Euratom-verdrag

Bezoek Europa Nu voor het laatste nieuws en achtergronden over de Europese Unie. De website wordt dagelijks up-to-date gehouden door de redactie van Europa Nu – een initiatief van PDC, partner van het Montesquieu Instituut.

Veiligstellen van de Europese energievoorziening

Door de redactie van Europa Nu,
partner van het Montesquieu Instituut.

Lange tijd heeft Europa energie kunnen produceren uit eigen fossiele brandstoffen. Het gestegen energieverbruik en de langzame uitputting van onze eigen voorraden heeft er echter voor gezorgd dat we steeds afhankelijker zijn geworden van buitenlandse energieleveranciers. Deze afhankelijkheid werd bijvoorbeeld duidelijk toen de Europese Unie (EU) in 2009 in een energiecrisis terecht kwam nadat Rusland zijn gastoevoer naar Oekraïne had afgesloten vanwege een prijsconflict. Door de crisis in Oekraïne is het debat over Europa's energievoorziening weer actueel.

Naar verwachting zal de wereldwijde energiebehoefte alleen maar verder stijgen, terwijl de productie minder hard toeneemt. Dit kan voor de EU in de toekomst leiden tot (extreem) hoge energieprijzen en instabiele energieleveringen. Deze situatie kan niet alleen zorgen voor economische tegenspoed, maar ook voor sociale onrust, omdat huishoudens en bedrijven niet meer normaal kunnen functioneren.

Om dit te voorkomen heeft de Europese Commissie beleid opgesteld om de Europese energievoorziening veilig te stellen. Een studie in 2014 leverde een Europese energiezuiverheidsstrategie op, die kan worden gezien als een aanvulling

op reeds vastgestelde doelen als een stabiele levering van energie, meer gebruik van duurzame energiebronnen en vrije concurrentie op de energiemarkt. Ook is het energiebeleid inmiddels geïntegreerd met beleid om klimaatverandering tegen te gaan.

Veiligstellen van energielevering

De EU haalt een groot deel van haar energie van buiten haar grenzen. De verwachting is dat dit in de komende jaren alleen maar verder oploopt. De toegenomen afhankelijkheid van derde landen, plus het feit dat meer landen een beroep zullen doen op de energievoorraden, dwingt de EU om een goed gecoördineerd buitenlands energiebeleid te voeren.

Hierin spelen onder meer het onderhouden van onderlinge relaties, het vergroten van de solidariteit tussen lidstaten op het gebied van energievoorziening en het moderniseren en uitbreiden van de Europese energie-infrastructuur een rol.

Voor de infrastructuur is van groot belang. Het uitbreiden en moderniseren van de energienetwerken zijn voorwaar-

den voor marktintegratie en om meer duurzame energie te kunnen transporteren. Daarom heeft de EC begin 2013 een voorstel gedaan voor richtsnoeren voor een trans-Europese infrastructuur. Een jaar later heeft de Commissie 33 infrastructuurprojecten geïdentificeerd die van cruciaal belang zijn voor de energiezekerheid van de EU.

Gastoevoer

Noorwegen (33%) en Rusland (39%) zijn de twee grootste leveranciers van aardgas aan de EU. Het gevoerde energiebeleid van Rusland wordt daarom goed in de gaten gehouden door de EU en het vormt een belangrijke spil in de onderlinge relatie. Deze relatie is momenteel vastgelegd in een Partnerschap- en samenwerkingsovereenkomst. De onderhandelingen voor een nieuwe overeenkomst zijn de afgelopen jaren meerdere keren stilgelegd.

Om de energievoorziening toch veilig te stellen hebben Rusland en de EU speciale commissies in het leven geroepen die zich alleen met energie bezighouden. Deze commissies hebben bijvoorbeeld een 'early warning system' opgezet om problemen met de directe toevoer te voorkomen.

Een meer praktische manier om de gasvoorziening veilig te stellen is de aanleg van grote gaspijpleidingen. In reactie op de Russische initiatieven voor grote gaspijpleidingen (de Nord Stream en de South Stream) is bedacht de Nabucco-pijpleiding aan te leggen om aardgas te vervoeren uit de landen rondom de Kaspische Zee naar de lidstaten van de

Europese Unie, als alternatief voor de gastoevoer vanuit Rusland.

De EU wil het aantal leveranciers vergroten, omdat hierdoor niet de hele energiebevoorrading wegvalt bij het wegvallen van een leverancier. De EU heeft inmiddels een contract gesloten met de regering van Azerbeidzjan waardoor een rechtstreekse gaslevering van Azerbeidzjan aan Europa is verzekerd. Daarnaast wil de EU een zogenaamd gasknooppunt in de Middellandse Zee ontwikkelen.

Andere maatregelen van de EU om de energievoorziening veilig te stellen zijn het vergroten van de solidariteit tussen de lidstaten op het gebied van energievoorziening. In het geval dat een lidstaat door omstandigheden wordt afgesneden van gastoevoer, moeten andere lidstaten te hulp schieten. Verder moeten de lidstaten te allen tijde hun best doen om mogelijke verstoringen van de toevoer voor te zijn en, als dat niet mogelijk is, de consequenties te verzachten.

In oktober 2014 kwamen de uitkomsten van de Gas-stresstest uit. Hierbij is gekeken wat de impact zou zijn van het stoppen van de gastoevoer uit Rusland, en een verstoring

van de gasroute in Oekraïne. Hieruit blijkt dat een verstoring in het energieaanbod vanuit Rusland een substantiële impact zou hebben op Europa. Samenwerking tussen alle Europese landen (ook landen van buiten de Europese Unie) kan deze impact sterk reduceren.

Olietoevoer

De herkomst van onze olietoevoer is de afgelopen jaren steeds meer verschoven richting de Perzische Golf (Saoedi-Arabië, Irak, Iran, etc.). Andere traditionele en betrouwbare leveranciers, zoals de Verenigde Staten, hebben te maken met teruglopende reserves. Het nadeel van deze ontwikkeling is dat de Perzische regio vaak onderhevig is aan allerlei conflicten; denk bijvoorbeeld aan de oorlog in Irak, maar ook aan de spanning tussen Iran en wereldmachten als de EU

en de VS. Hierdoor kan de olietoevoer makkelijk in gevaar komen.

Samenwerkingsverbanden om veiligheid van energielevering te garanderen

Om de levering van energie veilig te stellen is de EU sinds de jaren '90 met diverse landen gaan samenwerken; niet alleen met landen die olie of gas produceren, maar juist ook met landen waar de energie doorheen getransporteerd wordt. Zo hoopt de EU minder afhankelijk te worden van een kleine groep leveranciers. Ook zou samenwerking het ontstaan van conflicten moeten voorkomen.

Voorbeelden van samenwerkingsverbanden op het gebied van energie met meerdere landen zijn: het Oostelijk Partnerschap, het Samenwerkingsverband energie Baltische Zee regio (BASREC) en het INOGATE-programma.

De EU werkt met de volgende landen afzonderlijk samen op het gebied van energievoorziening: Brazilië, China, India, Irak, Noorwegen, Oekraïne, Rusland, Verenigde Staten en Zuid-Afrika.

Duurzame energiebronnen en energiebesparing

Het gebruik van duurzame energie en energiebesparing zijn middelen om ervoor te zorgen dat we minder afhankelijk worden van externe leveranciers. Energie wordt duurzaam genoemd als het wordt gewonnen uit hernieuwbare (onuitputtelijke) bronnen. Bijkomend voordeel is dat duurzame energie bijdraagt aan het terugdringen van het klimaatprobleem.

Om duurzame energie te stimuleren wil de Europese Commissie de concurrentiepositie ervan versterken en meer geld beschikbaar stellen voor onderzoek en ontwikkeling (R&D). Bijvoorbeeld het Europees strategisch plan voor energietechnologie

moet zorgen voor een technologische ommezwaai via ontwikkelings- en demonstratieprojecten voor nieuwe, innoverende technologieën zoals biobrandstoffen van de tweede generatie, elektriciteitsopslag en duurzame verwarming en verkoeling.

De EC vindt het produceren van kernenergie ook tot de mogelijkheden behoren. De EU neemt deel aan een experiment voor het opwekken van kernfusie: ITER (Internationale Thermonucleaire Experimentele Reactor). Kernfusie levert veel minder kernafval op dan het traditionele kernsplitsen, zoals dat in gewone kerncentrales gebeurt.

Het terugdringen van het klimaatprobleem en het veiligstellen van de energielevering in Europa is soms een lastige combinatie. Strenge Europese klimaatregels kunnen het voor energiebedrijven lastig maken om te investeren in nieuwe infrastructuur en nieuwe energiecentrales.

Naast duurzame energiebronnen is een andere voor de hand liggende oplossing het terugdringen van het energieverbruik. De ministers van Energie van de EU-lidstaten hebben afgesproken om te streven naar energiebesparing van 30 procent in 2030. In maart 2013 presenteerde de Eurocommissaris voor klimaat Hedegaard een groenboek waarin wordt aangegeven dat de EU in 2050 zelfs een volledig koolstofarme economie moet zijn.

De oplossing voor het veiligstellen van onze energievoorraden

In geen van bovenstaande maatregelen ligt de volledige oplossing voor het toekomstvast maken van onze energievoorziening. De oplossing moet een combinatie van maatregelen zijn. Naast het zeker stellen van de gastoevoer en het bevorderen van energiebesparing, zal ook gezorgd moeten worden voor alternatieven voor olie en gas. Er moet bijvoorbeeld gekeken worden naar een mix van verschillende energiebronnen, zoals windenergie, biobrandstoffen en fossiele brandstoffen.

Een andere oplossing ligt in het bevorderen van een gezamenlijk Europees energiebeleid. Als de EC de bevoegdheid heeft om als één blok te onderhandelen met energieleveranciers, dan zouden er meer zekerheid komen in onze leveringen dan nu het geval is. Leveranciers zouden lidstaten onderling niet makkelijk tegen elkaar uit kunnen spelen. Een gezamenlijk energiebeleid zou ook zorgen voor schaalvergroting van energiebesparende en duurzame projecten. Door de crisis in Oekraïne is er hernieuwde aandacht vanuit de lidstaten voor een verbeterd gezamenlijk energiebeleid.

Nederland ziet echter niets in dit plan. Een verplichting tot deelname aan intergouvernementele onderhandelingen vindt het kabinet te ver gaan. Lidstaten moeten, zoals in het verdrag van Lissabon is vastgesteld, zelf verantwoordelijk zijn voor hun energievoorziening. Ook Engeland heeft grote kritiek op het plan. Gas inkopen voor alle landen vergroot het risico op foute inschattingen van prijzen en de hoeveelheid gas die Europa nodig heeft. Los daarvan botst een gaskartel met de Europese regels voor mededinging.

Een Europese Energie-unie?

In de Commissie-Juncker is er voor het eerst een eurocommissaris voor Energie Unie: Maroš Sefčovič. Hij heeft de verantwoordelijkheid de energiezekerheid in de Europese Unie te borgen. Commissievoorzitter Jean-Claude Juncker heeft aangegeven dat hij het energiebeleid van Europa wil hervormen en reorganiseren. Deze veranderingen moeten met name gericht zijn op het versterken van de infrastructuur, en daarnaast de hoge energieafhankelijkheid van sommige lidstaten reduceren.

In mei 2010 werden door de toenmalige voorzitters van de Europese Commissie en het Europees Parlement plannen op tafel gelegd voor een nieuw verdrag dat een Europese energiegemeenschap moest creëren. In het voorstel werden concrete maatregelen voorgesteld zoals het invoeren van een Europees energiefonds en het vormen van 'kopersgroepen' voor energie. Dit zou de EU een betere onderhandelingspositie geven in betrekkingen met landen die energie leveren.

Volgens het rapport zijn er drie manieren om een "Europese energiegemeenschap" te realiseren:

- via een nieuw Europees verdrag
- via gemeenschappelijke acties
- via een pool van landen die op het gebied van energie willen samenwerken en waar landen zich bij aan kunnen sluiten (zoals bij de eurozone)

In juni 2010 werd tijdens een parlementaire vergadering geconcludeerd dat de eerste stap in de richting van een Europese energiegemeenschap de integratie van nationale

netwerken moet zijn. Het idee van een Europese Energiegemeenschap is sindsdien echter in de kinderschoenen blijven staan.

Het Verdrag over de werking van de EU bevat een paragraaf waarin de belangrijkste doelstellingen van het energiebeleid worden omschreven: gezonde energiemarkten, gegarandeerde energievoorziening, zuinig en efficiënt omgaan met energie en het op elkaar aansluiten van energienetwerken. Voor het eerst is er een solidariteitsbeginsel in opgenomen, waardoor een land dat ernstige problemen met de energievoorziening heeft door andere EU-landen zal worden geholpen.

Mede door de crisis in Oekraïne is het toewerken naar een gemeenschappelijk Europees energiebeleid weer actueel geworden. Eurocommissaris Günther Oettinger ziet de South Stream-gaspijpleiding als een splijtzwam tussen Brussel en de Russische energieleverancier Gazprom. "Gazprom dicteert zowel voorwaarden als prijzen aan de afnemers, waardoor het verdeelt en heerst op de gasmarkt."

Oettinger pleitte in mei 2014 voor een overkoepelend netwerk in Europa voor elektriciteit en aardgas, en een uniforme gasprijs binnen de Europese gemeenschappelijke markt.

Binnen Nederland pleitte Ed Nijpels, voorzitter van de Borgingscommissie die moet zorgen dat alle partijen zich houden aan het in september gesloten energie-akkoord, op 6 mei 2014 in het programma Nieuwsuur voor een gezamenlijk Europees energiebeleid.

Campus Den Haag

Wat is Campus Den Haag?

CDH is een van de 7 faculteiten van de Universiteit Leiden, de oudste universiteit van Nederland. In 1999 is de Universiteit Leiden met deze Haagse vestiging gestart. Inmiddels is de vestiging uitgegroeid tot een volwaardige faculteit. De Campus is momenteel gevestigd in 5 verschillende gebouwen, op korte afstand van elkaar, in de binnenstad van Den Haag.

Carel Stolker, rector magnificus hierover: "Den Haag blijkt een succesvolle stap voor Universiteit Leiden. Op dit moment wonen en studeren al zo'n 3000 van onze studenten in Den Haag."

Waar houdt Campus Den Haag zich mee bezig?

Het onderwijs en onderzoek op deze jonge Haagse faculteit heeft een sterk interdisciplinair karakter en een brede internationale oriëntatie. De Campus is een ontmoetingsplek voor studenten, wetenschappers en professionals, en biedt een platform voor innovatie en ondernemerschap.

Studenten, onderzoekers en docenten van deze faculteit werken - samen met nationale en internationale partners - dagelijks aan nieuwe inzichten en oplossingen voor hedendaagse vraagstukken op het snijvlak van politiek, bestuur en internationaal recht.

Thema's zoals veiligheid, leiderschap, terrorisme, ontwikkelingen binnen de Europese Unie en politiek-bestuurlijke sensitiviteit zijn voorbeelden van onderwerpen die hierbij aan bod komen.

Campus Den Haag biedt op het gebied van onderwijs een breed scala aan bachelor- en master opleidingen (zowel Nederlands- als Engelstalig).

Daarnaast worden bij het Centre for Professional Learning uitdagende cursussen en leergangen aan hogeropgeleide professionals aangeboden.

Binnen het Centrum voor Regionale Kennisontwikkeling wordt aan professionals de mogelijkheid geboden om in deeltijd aan een proefschrift te werken en te promoveren. *Alumna Janelle Bade zegt, terugblikkend op haar studie: "Een betere plek om bestuurskunde te studeren, vind je niet. Bestuurskunde aan de Universiteit Leiden betekent leren vanuit het epicentrum van politiek en bestuur." Uitbreiding en verdieping.*

Campus Den Haag blijft groeien. Ieder jaar nog zijn er opleidingen en leergangen bijgekomen, en ook voor het jaar 2015 staan er nieuwe ontwikkelingen op het programma.

Jouke de Vries, decaan Campus Den Haag: "Al deze vernieuwingen zorgen voor groei. Tegelijkertijd leidt groei weer tot meer vernieuwingen. We kijken nu al uit naar ons nieuwe pand aan de Turfmarkt in het Wijnhavenkwartier dat in september 2016 in gebruik zal worden genomen."

Kijk voor meer informatie op:
www.campusdenhaag.nl
[Twitter.com/campusdenhaag](https://twitter.com/campusdenhaag)
[Facebook.com/CampusDenHaag](https://facebook.com/CampusDenHaag)

Kans voor groener Europees energie-beleid

De neuzen van de nieuwe voorzitters van de Europese Commissie en van de Europese Raad staan dezelfde kant op wat betreft energievoorziening en klimaatbeleid. Dit creëert een unieke kans op de Europese klimaat- en energietop later deze week, stellen Ruud Lubbers en Paul van Seters. Dit betekent: meer hernieuwbare energie, meer schaliegas en minder kolen.

Klimaat en energie hoog op de Europese agenda

Donderdag 23 en vrijdag 24 oktober aanstaande neemt de Europese Raad een definitief besluit over het nieuwe beleidskader voor klimaat en energie. Dit beleidskader is gebaseerd op een drievoudige aanpak van energiezekerheid, groene groei en klimaatverandering. In de conclusies van de bijeenkomst van de Europese Raad in juni is in dit verband zelfs voor het eerst officieel gesproken over de oprichting van een Europese Energie Unie. Maar dat was slechts het begin.

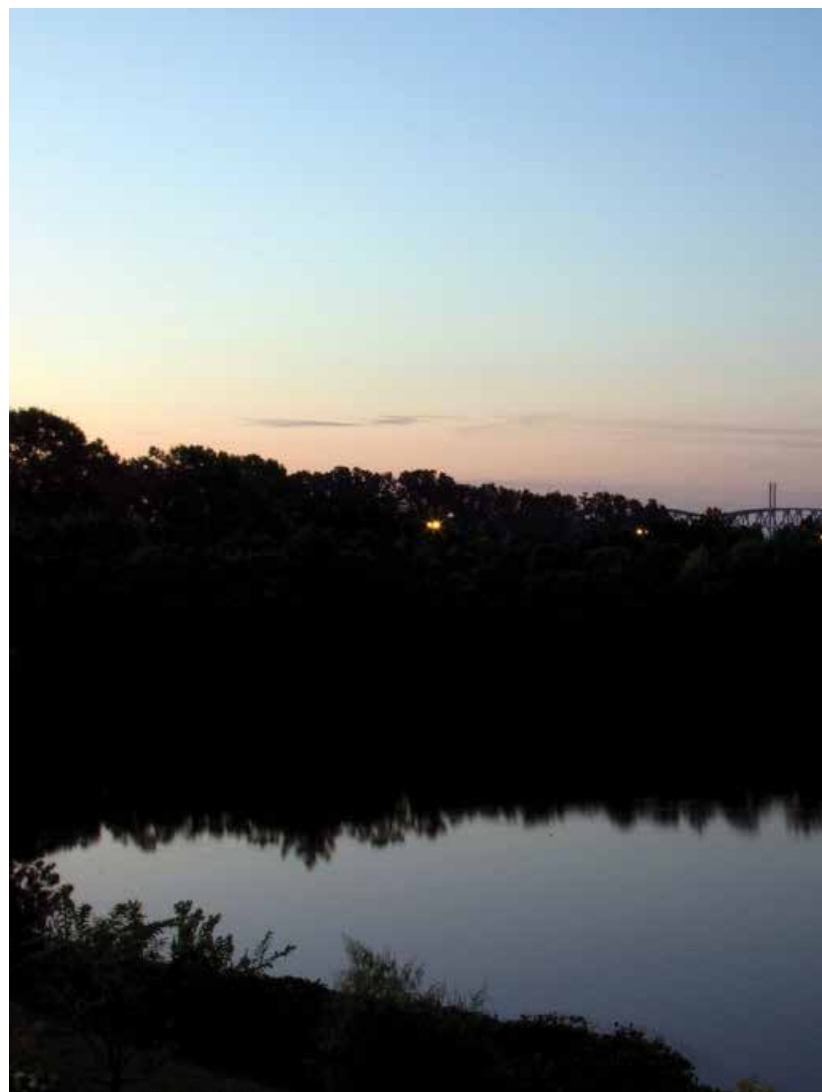
De benoeming van Jean-Claude Juncker tot nieuwe voorzitter van de Europese Commissie en van Donald Tusk tot nieuwe voorzitter van de Europese Raad zullen volgend jaar positieve gevolgen hebben voor het klimaat- en energiebeleid van de EU. Juncker en Tusk hebben onlangs hierover uitgesproken opvattingen geventileerd. De afgelopen jaren ging het steeds om het Plan Van Rompuy om de Monetaire Unie, de euro dus, te redden. Nu zal voorop staan de Europese Energie Unie van Juncker en Tusk.

Op 15 juli publiceerde Juncker een lijst van tien beleidsterreinen als agenda voor de volgende Commissie. Op deze agenda staan klimaat en energie als nummer drie, na banen-

groei en de digitale interne markt. Juncker schrijft dat het zijn ambitie is om een “veerkrachtige Energie Unie te creëren met een op de toekomst gericht beleid voor klimaatverandering”. Hij verwijst naar de gebruikelijke ideeën over energiebeleid: poolen van middelen, combineren van infrastructuur, versterken van onderhandelingsmacht tegenover derde landen, diversificatie van bronnen, verminderen van afhankelijkheid, en verhogen van efficiëntie (significant meer dan de 2020 doelstelling).

Maar in dit verband benadrukt Juncker vooral de noodzaak om het aandeel van hernieuwbare energie te vergroten. Voor hem zitten er twee kanten aan deze medaille: hernieuwbare energie is een kwestie van verantwoord klimaatveranderingsbeleid maar ook van industriebeleid, althans wanneer wij op de middellange termijn willen beschikken over betaalbare energie. Daarom “geloof ik sterk in de kansen van groene groei”. Hij wil zelfs dat de nieuwe Energie Unie “de nummer één van de wereld wordt in hernieuwbare energie”.

Europese Energie Unie

Ook met betrekking tot klimaatverandering toont Juncker zich ambitieus: “Ik wil dat de Europese Unie het gevecht tegen de opwarming van de aarde leidt met het oog op de VN-klimaatop in Parijs in 2015 en daarna, overeenkomstig de doelstelling om de temperatuurstijging te beperken tot twee graden Celsius boven het pre-industriële niveau.” Maar Juncker neemt niet alleen sterke standpunten in over energie, groene groei en klimaat: hij benadrukt vooral de onderlinge verbondenheid van deze drie onderwerpen.

De ideeën van Donald Tusk over een Energie Unie hebben een andere achtergrond dan die van Juncker, maar zijn niet minder stevig. In april schreef Tusk, premier van Polen sinds 2007, een stuk in de Financial Times waarin hij pleit voor een Energie Unie die erop moet zijn gericht de Russische overheersing van de Europese energiemarkten te verminderen. Tusk formuleert zes beginselen om dit te realiseren. Gegeven de extreme afhankelijkheid van Polen van Russisch gas, kan het niet verbazen dat deze beginselen primair te maken hebben met energiezekerheid. Maar nu blijkt dat die beginselen, bijna een op een, deel uitmaken van Junckers agenda,

kunnen Tusk en Juncker hun niet onaanzienlijke krachten bundelen voor de totstandkoming van een Europese Energie Unie.

Tegelijkertijd wil Tusk haast maken met de exploratie en exploitatie van schaliegas in Polen, dat beschikt over de grootste schaliegasreserves in Europa. Op die manier kan hij het gebruik van kolen en de uitstoot van broeikasgassen reduceren—precies zoals de Amerikanen gedaan hebben. Groenere en goedkopere energie zullen ook bijdragen aan het concurrentievermogen van Europa. Voor Tusk loopt de Energie Unie op twee benen: hernieuwbare energie waar mogelijk; maar meer schaliegas en minder kolen.

Tusk is overigens niet de eerste prominente Poolse leider die wijst op de noodzaak van een Europese Energie Unie. Jerzy Buzek, voormalig premier van Polen (1997–2001) en voormalig voorzitter van het Europese Parlement (2009–2012), riep al in 2010 op tot de oprichting van een Europese Energie Gemeenschap samen met Jacques Delors, voormalig voorzitter van de Europese Commissie (1985–1995). Hoofddoel was om Europa een sterker, dieper, gemeenschappelijk energiebeleid te geven. Ook Buzek en Delors bleken voorstanders om energiebeleid te koppelen aan duurzame groei en klimaatverandering: “Een energiebeleid dat garandeert dat energie beschikbaar blijft tegen redelijke en stabiele prijzen, dat onze concurrentiepositie handhaaft, en dat duurzame ontwikkeling en de transitie naar een koolstofarme samenleving bevordert.”

Wij zijn van mening dat de Europese Raad op 23–24 oktober de ideeën van Buzek, Delors, Tusk, Juncker en anderen moet onderschrijven en de Energie Unie een drievoudig mandaat moet geven voor energie, groene groei en klimaatverandering. Eurokritiek en eurocepsis gaan te gemakkelijk voorbij aan de bijzondere kansen die hier liggen. Na het Plan Van Rompuy hebben we een Plan Juncker–Tusk nodig; een nieuw Marshall Plan voor banen in Europa door middel van groene groei en energiezekerheid, waar ook het klimaat beter van wordt!

Te citeren als

Ruud Lubbers, Paul van Seters, “Kans voor groener Europees energiebeleid”, Me Judice, 21 oktober 2014.

De Aarde, ons thuis

Een duurzame wereld begint bij jezelf én met het bekrachtigen van het Earth Charter, ook wel Handvest van de Aarde genoemd. Het Handvest wordt onderschreven door vele mensen wereldwijd die zich inzetten voor een rechtvaardige, duurzame en vreedzame toekomst. Voor Nederland, dat momenteel sterk in verandering en verwarring is onder invloed van gevoelens van angst en kwetsbaarheid voor terrorisme, globalisering en culturele vervreemding, biedt het Earth Charter een positief tegenwicht.

Visie en Inspiratie

Het Earth Charter is geen onbereikbare droom van wereldvreemde idealisten. Het initiatief heeft geleid tot een document met principes en een beweging die zich kenmerkt door voortdurende mondiale dialoog. Zo wil de organisatie transitie bevorderen naar een duurzame levenswijze. Als je het Earth Charter bekrachtigt, neem je vier uitgangspunten mee in je persoonlijke leven, je omgeving, op school én op je werk:

- 1 Respect en zorg voor alle levensvormen
- 2 Ecologische integriteit
- 3 Sociale en economische rechtvaardigheid
- 4 Democratie, geweldloosheid en bevordering van een cultuur van vrede

Partners in Nederland

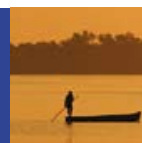
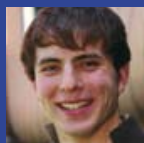
NCDO is sinds 2002 aanspreekpunt voor het Earth Charter. Bij het bekend maken en uitdragen van het Earth Charter spelen de Earth Charter Commissioners Awraham Soetendorp en Ruud Lubbers een belangrijke rol. Vele individuen en maatschappelijke organisaties in Nederland hebben het Handvest bekrachtigd of zijn betrokken bij activiteiten, zoals Plan Nederland, SGI Nederland (Soka Gakkai International), Jane Goodall Instituut, Centrum voor Internationale Samenwerking (COS), United Network of Young Peace Builders (UNOY) en de Worldconnectors.

HET EARTH CHARTER

VISIE EN INSPIRATIE

Je kans om in actie te komen voor
een duurzame en vreedzame wereld

Universele verantwoordelijkheid

Wat kan je doen?

Het Earth Charter roept op tot handelen én is een gids voor een duurzame levenswijze die tot betrokkenheid, samenwerking en verandering kan inspireren.

 Bekrachtig het Earth Charter en stimuleer bekrachtiging (endorsement) bij organisaties en bedrijven waar je deel van uit maakt, zie hiervoor www.earthcharter.org.

 Laat het niet bij je handtekening, maar word een 'engaged endorser'. Geef aan hoe je van plan bent de doelen en principes van het Handvest in de praktijk te brengen.

 Laat je inspireren door aansprekende voorbeelden, die je vindt op de website www.earthcharterinaction.org/nederland en in het boek 'Het Earth Charter in Actie - naar een duurzame wereld'. Hierin staan korte verhalen hoe het Handvest wereldwijd in de praktijk wordt gebracht. Bestel het boek in het Engels, Nederlands of Spaans bij KIT Publishers: publishers@kit.nl of www.kit.nl/publishers.

 Meld je aan voor de regionale cursus van COS Overijssel Duurzaam Doe Je Zelf: telefoon: 038 - 4211925, duurzaamdoejezelf@cosoverijssel.nl, www.handvestvandeearde.nl.

 Draag eraan bij het Earth Charter meer bekendheid te geven door het bij eigen activiteiten te verspreiden en het onderwerp van gesprek te maken. Vraag folders aan bij NCDO of download het document van de website. Geef het boek 'Het Earth Charter in Actie' cadeau aan vrienden, familie, kennissen en collega's.

 Onderzoek of jouw gemeente geïnteresseerd is in de Earth Charter tentoonstelling die de wereld rondreist, 'Seeds of Change', die beschikbaar is via SGI Nederland. COS Overijssel kan daarbij ondersteunen.

 Abonneer je op de internationale nieuwsbrief via de website.

Adressen

Informatie en advies over het Earth Charter in Nederland
Nationale Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling NCDO
Postbus 94020, 1090 GA Amsterdam
E: earthcharter@ncdo.nl
www.earthcharterinaction.org/nederland

Cursus Duurzaam Doe Je Zelf
COS Overijssel
Postbus 1474, 8001 BL Zwolle
T: 038 - 4211925
E: duurzaamdoejezelf@cosoverijssel.nl
www.handvestvandeearde.nl

Informatie over het Earth Charter in België
Het Dag Hammarskjöld Studiecentrum
IJzerbron 2, B 3700 Tongeren, België
E: veronica.box-thijs@scarlet.be

Het Earth Charter

Preambule

Wij bevinden ons op een kritiek moment in de geschiedenis van de Aarde, een tijd waarin de mensheid haar toekomst moet kiezen. Nu de wereld steeds meer verweven, onderling afhankelijk en kwetsbaar wordt, houdt de toekomst zowel grote gevaren als grote beloftes in. Om vooruit te gaan, dienen wij te erkennen dat wij temidden van een schitterende verscheidenheid aan culturen en levensvormen één menselijke familie vormen en één Aardse gemeenschap met een gemeenschappelijke bestemming. Wij moeten ons verenigen om een duurzame mondiale samenleving te realiseren, gebaseerd op respect voor de natuur, universele mensenrechten, economische rechtvaardigheid en een cultuur van vrede. Daartoe is het een vereiste dat wij, de volkeren van de Aarde, onze verantwoordelijkheid jegens elkaar, jegens de grotere levensgemeenschap en jegens de toekomstige generaties openlijk uitspreken.

De Aarde, ons thuis

De mensheid is onderdeel van een enorm, zich ontwikkelend universum. De Aarde, ons thuis, leeft en omvat een unieke levensgemeenschap. De natuurkrachten maken het bestaan tot een veeleisend en onzeker avontuur, maar de Aarde heeft de omstandigheden geboden die essentieel zijn voor de evolutie van het leven. De veerkracht van de levensgemeenschap en het welzijn van de mensheid zijn afhankelijk van het instandhouden van een gezonde biosfeer met al haar ecologische systemen, een rijke verscheidenheid aan planten en dieren, vruchtbare grond, onvervuild water en schone lucht. Het mondiale milieu met zijn eindige hulpbronnen is een gemeenschappelijke zorg van alle volkeren. De bescherming van de levenskracht, verscheidenheid en schoonheid van de Aarde is een heilige plicht.

De mondiale situatie

De dominante productie- en consumptiepatronen leiden tot vernietiging van het milieu, uitputting van de hulpbronnen en een groot-schalig uitsterven van soorten. Gemeenschappen raken verzwakt. De voordelen van ontwikkeling worden niet gelijkelijk gedeeld en de kloof tussen arm en rijk wordt groter. Onrechtvaardigheid, armoede, onkundigheid en gewelddadige conflicten zijn alom verspreid en de oorzaak van groot lijden. Een niet eerder vertoonde toename van de wereldbevolking heeft de ecologische en sociale systemen overbelast. De grondvesten van mondiale veiligheid worden bedreigd. Deze tendensen zijn gevaarlijk – maar niet onontkoombaar.

De uitdagingen waarvoor wij staan

De keuze is aan ons: een mondiaal partnerschap vormen om zorg te dragen voor de Aarde en voor elkaar of het risico lopen op onze eigen vernietiging en op die van de verscheidenheid van het leven. Er zijn wezenlijke veranderingen nodig in onze waarden, instituten en levenswijzen. Wij dienen ons te realiseren dat wanneer in de eerste levensbehoeften is voorzien, menselijke ontwikkeling in de eerste plaats gaat om meer te zijn, niet om meer te hebben. Wij hebben de kennis en technologie om voor iedereen te zorgen en om onze negatieve invloed op het milieu te verminderen. De opkomst van een mondiale samenleving van betrokken burgers biedt nieuwe kansen om een democratische en humane wereld op te bouwen. Onze ecologische, economische, politieke, sociale en spirituele uitdagingen zijn met elkaar verbonden, en gezamenlijk kunnen wij inclusieve oplossingen uitdenken.

Universele verantwoordelijkheid

Om deze ambities te verwezenlijken, moeten wij beslissen te leven met een besef van universele verantwoordelijkheid, waarbij wij onszelf niet alleen vereenzelvigen met de totale Aardse gemeenschap, maar ook met onze lokale gemeenschappen. Wij zijn gelijktijdig burgers van verschillende naties en van één wereld waarin het locale en mondiale met elkaar zijn verbonden. Iedereen deelt de verantwoordelijkheid voor het huidige en toekomstige welzijn van de menselijke familie en de grotere levende wereld. De geest van menselijke solidariteit en verwantschap met al het leven wordt versterkt wanneer wij leven in eerbied voor het mysterie van het bestaan, in dankbaarheid voor de gave van het leven en in nederigheid aangaande de plek van de mens in de natuur.

Wij hebben dringend behoefte aan een gedeelde visie van essentiële waarden die een ethische basis leggen voor de opkomende wereldgemeenschap. Verbonden in hoop, bekrachtigen wij daarom de volgende van elkaar afhankelijke principes voor een duurzame levenswijze als een gemeenschappelijke norm, om aan de hand daarvan het gedrag van alle individuen, organisaties, bedrijven, regeringen en internationale instituten te begeleiden en beoordelen.

I. Respect en zorg voor alle levensvormen

PRINCIPES

- 1. Respecteer de Aarde en het leven in al zijn verscheidenheid.**
 - a. Erken dat alle wezens van elkaar afhankelijk zijn en dat iedere levensvorm waarde heeft, ongeacht diens waarde voor de mens.
 - b. Bekrachtig uw vertrouwen in de intrinsieke waardigheid van alle mensen en in het intellectuele, artistieke, ethische en spirituele potentieel van de mensheid.
- 2. Draag zorg voor alle levensvormen, met begrip, compassie en liefde.**
 - a. Accepteer dat mét het recht natuurlijke hulpbronnen te bezitten, te beheren en te gebruiken ook de plicht komt schade aan het milieu te voorkomen en de rechten van mensen te beschermen.
 - b. Bekrachtig dat mét verdergaande vrijheid, kennis en macht ook verdergaande verantwoordelijkheid komt om het gemeenschappelijk goed te bevorderen.
- 3. Bouw democratische samenlevingen op die rechtvaardig zijn, waarvan iedereen kan deelnemen, en die duurzaam en vreedzaam zijn.**
 - a. Zorg ervoor dat gemeenschappen op alle niveaus de mensenrechten en fundamentele vrijheden veilig stellen en iedereen de gelegenheid bieden zijn of haar volledige potentieel te realiseren.
 - b. Bevorder sociale en economische rechtvaardigheid, opdat iedereen in staat is een gegarandeerd en zinvol bestaan te bereiken dat ecologisch verantwoord is.
- 4. Stel de rijke schatten en de schoonheid van de Aarde veilig voor de huidige en toekomstige generaties.**
 - a. Erken dat de handelingsvrijheid van iedere generatie wordt beperkt door de behoeften van toekomstige generaties.
 - b. Draag waarden, tradities en instituten die het langdurige floreren van de menselijke en ecologische gemeenschappen op Aarde ondersteunen, over aan toekomstige generaties.

Ten einde deze vier veel omvattende verplichtingen te vervullen, is het volgende nodig:

II. Ecologische integriteit

PRINCIPES

5. **Bescherm en herstel de ongeschonden staat van de ecologische systemen op Aarde, met speciale aandacht voor de biologische diversiteit en de natuurlijke processen die het leven in stand houden.**
 - a. Neem op alle niveaus plannen en verordeningen aan voor duurzame ontwikkeling waardoor bescherming en herstel van het milieu een integraal onderdeel worden van alle ontwikkelingsinitiatieven.
 - b. Zorg voor levensvatbare natuur- en biosfeerreserves, inclusief wildernis en maritieme gebieden, en waarborg die ook, opdat zij bescherming geven aan de systemen die het leven op Aarde in stand houden en de biodiversiteit en ons natuurlijke erfgoed bewaren.
 - c. Bevorder het herstel van bedreigde soorten en ecosystemen.
 - d. Houd exoten of genetisch gemanipuleerde organismen die schadelijk zijn voor de inheemse soorten en het milieu onder controle en verwijder ze, en voorkom de introductie van dergelijke schadelijke organismen.
 - e. Beheer het gebruik van vernieuwbare hulpbronnen zoals water, bodem, bosproducten en het leven in zee, zodanig dat de regeneratiesnelheid niet wordt overschreden en de gezondheid van ecosystemen beschermd wordt.
 - f. Beheer de winning en het gebruik van niet vernieuwbare hulpbronnen zoals delfstoffen en fossiele brandstoffen zodanig dat de vermindering minimaal is en er geen ernstige milieuschade resulteert.
6. **Voorkom schade – de beste vorm van milieubescherming – en hanteer een preventieve benadering wanneer de kennis beperkt is.**
 - a. Tref maatregelen om de mogelijkheid van ernstige of onomkeerbare schade aan het milieu te vermijden, zelfs wanneer de wetenschappelijke kennis onvolledig of niet doorslaggevend is.
 - b. Leg de bewijslast bij degenen die beweren dat een voorgestelde activiteit geen substantiële schade zal aanrichten en stel de verantwoordelijke partijen aansprakelijk voor schade aan het milieu.
 - c. Vergewis u ervan dat besluitvorming de cumulatieve, langlopende, indirecte, verreikende en mondiale gevolgen van menselijk handelen aanpakt.
 - d. Voorkom vervuiling van elk onderdeel van het milieu en sta geen opeenhoping toe van radioactieve, toxische of andere gevaarlijke stoffen.
 - e. Vermijd militaire activiteiten die schadelijk zijn voor het milieu.
7. **Pas patronen toe van productie, consumptie en reproductie, die de regenererende capaciteiten van de Aarde, de mensenrechten en het welzijn van gemeenschappen beschermen.**
 - a. Verminder het gebruik van de materialen die worden gebruikt in productie- en consumptiesystemen, hergebruik en recycleer ze, en sta ervoor in dat resterend afval kan worden opgenomen door ecologische systemen.
 - b. Handel terughoudend en efficiënt bij het gebruik van energie, en vertrouw meer en meer op vernieuwbare energiebronnen zoals zon en wind.
 - c. Bevorder de ontwikkeling, toepassing en de evenwichtige overdracht van milieuvriendelijke technologieën.
 - d. Verwerk de totale milieukosten en sociale kosten van goederen en diensten in de verkoopprijs en stel consumenten in de gelegenheid producten te herkennen die voldoen aan de hoogste sociale- en milieunormen.
 - e. Garandeer universele toegang tot gezondheidszorg die reproductieve gezondheid en verantwoorde voortplanting aanmoedigt.

- f. Neem levenswijzen aan die de kwaliteit van het leven en materiële toereikendheid in een eindige wereld benadrukken.

8. **Bevorder de studie van ecologische duurzame ontwikkeling en bevorder de vrije uitwisseling en brede toepassing van de verworven kennis.**

- a. Geef steun aan internationale wetenschappelijke en technische samenwerking over duurzaamheid, met speciale aandacht voor de behoeften van ontwikkelingslanden.
- b. Erken en bescherm het bestaan van de traditionele kennis en spirituele wijsheid in alle culturen, die bijdragen tot milieubescherming en het welzijn van de mens.
- c. Garandeer dat informatie van essentieel belang voor de menselijke gezondheid en milieubescherming, inclusief genetische informatie, beschikbaar blijft in het publieke domein.

III. Sociale en economische rechtvaardigheid

PRINCIPES

9. **Maak een einde aan armoede. Het is een ethische, sociale en milieuverplichting.**
 - a. Garandeer het recht op drinkwater, schone lucht, veilig voedsel, onvervuilde grond, beschutting en veilige sanitaire voorzieningen en reserveer de benodigde nationale en internationale hulpbronnen.
 - b. Stel ieder mens middels onderwijs en hulpmiddelen in staat zich te verzekeren van een veilig en duurzaam bestaan, en verschaf sociale zekerheid en opvang voor degenen die niet in staat zijn voor zichzelf te zorgen.
 - c. Geef aandacht aan degenen die worden vergeten, bescherm de zwakkeren, help degenen die lijden, en stel hen in staat hun kwaliteiten te ontwikkelen en hun aspiraties na te streven.
10. **Zorg ervoor dat economische activiteiten en instellingen op ieder niveau op rechtvaardige en duurzame wijze menselijke ontwikkeling bevorderen.**
 - a. Bevorder de rechtvaardige verdeling van rijkdom binnen en tussen landen.
 - b. Vergroot de intellectuele, financiële, technische en sociale hulpbronnen van de ontwikkelingslanden, en bevrijd hen van de drukkende last van internationale schulden.
 - c. Zorg ervoor dat alle handel het gebruik van duurzame hulpbronnen, milieubescherming en vooruitstrevende arbeidsnormen steunt.
 - d. Verlang van multinationale ondernemingen en internationale financiële organisaties dat zij transparant in het publieke belang handelen, en houd hen verantwoordelijk voor de consequenties van hun activiteiten.
11. **Bevestig dat gelijkheid en gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen de eerste vereisten zijn voor duurzame ontwikkeling en zorg voor universele toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en economische kansen.**
 - a. Verzeker de mensenrechten van vrouwen en meisjes en maak een eind aan alle vormen van geweld tegen hen.
 - b. Bevorder de actieve deelname van vrouwen aan alle aspecten van het economische, politieke, burgerlijke, sociale en culturele leven als volwaardige en gelijkwaardige partners, besluitvormers, leiders en begunstigden.
 - c. Maak gezinnen sterker en verzekert de veiligheid en liefhebbende verzorging van alle familieleden.

12. Houd het recht hoog van allen, zonder discriminatie, op een normale en sociale omgeving die steun geeft aan menselijke waardigheid, lichamelijke gezondheid en geestelijk welzijn, met speciale aandacht voor de rechten van inheemse volkeren en minderheden.

- Maak een eind aan alle vormen van discriminatie, zoals die gebaseerd op ras, kleur, sekse, seksuele geaardheid, godsdienst, taal en nationale, etnische of sociale herkomst.
- Bekrachtig het recht van inheemse volkeren op hun spiritualiteit, kennis, land en hulpbronnen en op hun daaruit voortvloeiende praktijk van duurzaam levensonderhoud.
- Respecteer en steun de jongeren in onze gemeenschappen, stel hen in staat hun wezenlijke rol bij het ontwikkelen van duurzame samenlevingen te vervullen.
- Bescherm en herstel bijzondere plaatsen met een culturele en spirituele betekenis.

IV. Democratie, geweldloosheid en vrede

PRINCIPES

13. Versterk democratische instellingen op alle niveaus, zorg voor transparant en verantwoordelijk bestuur, volledige deelname aan besluitvorming en toegang tot het recht.

- Houd het recht hoog van iedereen op duidelijke en tijdige informatie over milieuzaken en alle ontwikkelingsplannen en activiteiten die hen zullen beïnvloeden of waar zij belang bij hebben.
- Steun de lokale, regionale en mondiale burgersamenlevingen en propageer de zinvolle deelname van alle geïnteresseerde individuen en organisaties aan besluitvorming.
- Bescherm de rechten op vrijheid van meningsuiting, expressie, vreedzame vergadering, vereniging en een afwijkende mening.
- Stel doeltreffende en efficiënte toegang in tot bestuurlijke en onafhankelijke rechtelijke procedures, inclusief rechtsmiddelen en vergoedingen voor milieuschade en het gevaar van dergelijke schade.
- Maak een eind aan corruptie bij alle openbare en privé-instellingen.
- Maak plaatselijke gemeenschappen sterker, stel ze in staat zorg te dragen voor hun milieu, en wijs milieuverantwoordelijkheid toe op de bestuurlijke niveaus waar die het meest doeltreffend kan worden uitgevoerd.

14. Integreer de kennis, waarden en vaardigheden die nodig zijn voor een duurzaam bestaan in het formele onderwijs en levenslange leerproces.

- Verschaf iedereen, in het bijzonder kinderen en jongeren, de educatieve mogelijkheden die hen in staat stellen actief bij te dragen aan duurzame ontwikkeling.
- Bevorder de bijdrage van de kunsten, de humaniora en de wetenschap aan onderwijs op het vlak van duurzaamheid.
- Vergroot de rol van de massamedia bij het proces van bewustwording aangaande ecologische en sociale uitdagingen.
- Erken het belang van morele en spirituele opvoeding en vorming voor een duurzaam bestaan.

15. Behandel alle levende wezens met respect en voorkomendheid.

- Voorkom wreedheid jegens dieren die worden gehouden in de samenleving der mensen en bescherm ze tegen lijden.
- Bescherm wilde dieren tegen manieren van jagen, strikken zetten en vissen die buitensporig, langdurig of te vermijden leed veroorzaken.
- Vermijd of maak een volledig einde aan het vangen of vernietigen van bijvangst.

16. Bevorder een cultuur van tolerantie, geweldloosheid en vrede.

- Stimuleer en steun wederzijds begrip, solidariteit en samenwerking tussen alle volkeren, en binnen en tussen landen.
- Implementeer veelomvattende strategieën ter voorkoming van gewelddadige conflicten en hanteer samenwerkende oplossingsmethoden om milieuconflicten en andere geschillen hanteerbaar te maken en op te lossen.
- Demilitariseer nationale veiligheidssystemen tot het niveau van een niet provocerende staat van verdediging, en geef militaire hulpmiddelen een vreedzame toepassing, ecologisch herstel inbegrepen.
- Vernietig nucleaire, biologische en giftige wapens en andere massavernietigingswapens.
- Zorg ervoor dat het gebruik van de dampkring en de kosmische ruimte steun geeft aan milieubescherming en vrede.
- Erken dat vrede het geheel is dat wordt gecreëerd door de juiste relaties met jezelf, andere mensen, andere culturen, andere levensvormen, de Aarde en het grotere geheel waar wij allen deel van uit maken.

De weg vooruit

Nog nooit eerder in de geschiedenis heeft onze gemeenschappelijke bestemming ons zo duidelijk opgeroepen om een nieuw begin te zoeken. Een dergelijke vernieuwing ligt besloten in de principes van dit Handvest. Om die belofte te vervullen, moeten wij ons ertoe verbinden de waarden en doeleinden van het Earth Charter aan te nemen en te bevorderen.

Daarvoor is een verandering van geest en hart nodig. Het vereist een nieuw besef van de mondiale afhankelijkheid van elkaar en universele verantwoordelijkheid. Wij dienen ons op een vindingrijke wijze te ontwikkelen en de visie op een duurzaam bestaan op plaatselijk, nationaal, regionaal en mondiaal niveau toe te passen. Onze culturele verscheidenheid is een kostbaar erfgoed en de verschillende culturen zullen hun eigen specifieke wijze vinden om die visie te realiseren. Wij moeten de mondiale dialoog die het Earth Charter voortbracht, verdiepen en uitbreiden, wij kunnen namelijk veel leren van de permanente samenwerking in de zoektocht naar waarheid en wijsheid.

Het leven kent vaak spanningen tussen belangrijke waarden. Dat kan leiden tot moeilijke keuzen. Toch moeten we manieren vinden om verscheidenheid in harmonie te brengen met eenheid, de uitoefening van vrijheid met het gemeenschappelijke goed, korte-termijndoelen met doelstellingen op de lange termijn. Ieder individu, iedere familie, organisatie en gemeenschap heeft een wezenlijke rol te spelen. De kunsten, de wetenschap, godsdiensten, educatieve instellingen, media, bedrijven, non-gouvernementele organisaties en regeringen worden alle opgeroepen creatief leiderschap te tonen. Het partnerschap van regering, burgers en bedrijfsleven is van essentieel belang voor doeltreffend bestuur.

Om een duurzame mondiale samenleving op te bouwen, moeten de naties van de wereld hun verbintenis aan de Verenigde Naties hernieuwen, hun verplichtingen in het kader van bestaande internationale verdragen nakomen en de uitvoering van de Earth Charter principes steunen met een internationaal rechtsgeldig document over milieu en ontwikkeling.

Laat onze tijd de geschiedenis ingaan als een tijdperk van de omslag naar een nieuwe eerbied voor het leven, de vastbeslotenheid duurzaamheid te realiseren, een intensivering van de strijd voor rechtvaardigheid en vrede, en de vreugdevolle viering van het leven.

Wat is 'Islamic State'?

Als terroristische organisatie of terreurgroep

- Islamic State of Iraq soms met succes bestreden, diverse leiders gedood
- Huidige IS leider Abu Bakr al-Baghdadi betere organisator verbinder
- Controle over grote gebieden in Irak en gebruik van de situatie daar:
- IS heeft officieel de hoofdstad van Irak overgenomen. Het staatsoverheid is vluchtend. Het staatsoverheid is vluchtend. Het staatsoverheid is vluchtend.

Universiteit Leiden

*IS College Edwin Bakker
29 september 2014*

Europese foreign jihadi fighters

- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië
- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië
- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië
- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië

Presented by: [Logo]

Europese...

- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië
- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië
- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië
- Volgens de CIA zijn er 1000 tot 2000 Europese jihadisten in Irak en Syrië

Presented by: [Logo]

ONRUST IN HET MIDDEN- OOSTEN

**Verslag naar aanleiding van het
Haagsch College van
Prof. Dr. Edwin Bakker
29 september 2014**

Irak en Syrië zijn na de ondergang van het Ottomaanse Rijk eerst via creatie van de mandaatgebieden vanuit de Volkenbond in de jaren 1930 in de huidige territoriale vorm zelfstandig geworden. Syrië met Libanon werden als mandaatgebied aan Frankrijk toegewezen, Irak aan de Britten. Koeweit was al eerder een zelfstandig emiraat, dat vanaf 1899 een Brits protectoraat was.

Deze toewijzing hield geen rekening met de volkenkundige of religieuze samenstelling van de bevolking in deze gebieden. Die waren nu bijna een eeuw geleden geen punt van overweging. De bevolking was veel minder omvangrijk, was weinig ontwikkeld en de verbindingen en communicatie waren primitief in vergelijking met vandaag. Het was toen in vergelijking met nu gemakkelijk om van bovenaf orde te houden.

De toen reeds bestaande tegenstellingen blijken zich nu in pregnante vorm te manifesteren. De goed bedoelde pogingen om in een land als Irak een moderne democratische staat te vestigen passen niet op de bestaande situatie. Zelfs blijkt het niet meer mogelijk om de situatie vanuit een centrale regering zo goed en zo kwaad als het kan te beheersen.

Het verschijnsel Isis, of IS, of Kalifaat is een duidelijk bewijs ervan. Daarover ging het college van Edwin Bakker op 29 september 2014.

Edwin Bakker ging in op de vraag wat de strijders van de Islamitische Staat nu precies willen. En hoe ISIS zich verhoudt tot Al-Qaida.

Verder kwam aan de orde de vraag: hoe gevaarlijk zijn de jihadisten van IS? We zien de laatste tijd gruwelijke beelden van jihadisten die huis houden in Irak en Syrië. Wie zijn het precies, hoe groot is het gevaar en op welke manier kan de internationale gemeenschap hun opmars stoppen?

Ook sprak Bakker over het gevaar van terugkerende Syrië-gangers. En hoe te voorkomen dat Nederlandse jongeren veranderen in een polder-jihadisten?

Isis blijkt een lange voorgeschiedenis te hebben. Lang, dat wil zeggen voorafgaande aan 11/9, de aanval op de Twin Towers in New York. Isis bestaat overigens niet uit één homogene groepering, maar uit een heel netwerk van samenwerkende of tolererende eenheden. Tolererend, dat wil zeggen dorpen of eenheden die, meest soennietisch zijnde, schoon genoeg hebben van de overheersing door de sjiieten of alevieten uit Bagdad of Damascus. Die rust willen en hun eigen gang gaan en geen last hebben van het fundamentalistisch gedoe. Er blijkt dus ook een sociale kant aan te zijn, evenals een bestuurlijke. Dat Isis zo snel is opgerukt heeft ermee te maken dat Isis in grote gedeelten van Irak en Syrië meer welkom geheten wordt dan bestreden. Laten we niet

uit het oog verliezen dat Isis een uitstraling heeft van „winners” in een omgeving waar velen zich „loser” voelen, niet erkend in een omgeving die naar hun gevoel aan de leiband van de Amerikanen loopt.

Het terroristisch optreden komt tevoorschijn waar tegenstand wordt ontmoet en wordt ook gebruikt als wapen om de bevolking die niet meewerkt of tegenstand biedt of zich niet – onder druk – laat bekeren, op de vlucht te jagen. En ook voor propaganda. Het is dus een heel complex gebeuren. En het is erg moeilijk om, gezien de wreedheden die

er ontegenzeggelijk op grote schaal plaatsvinden zich een objectief beeld te vormen van deze complexe werkelijkheid.

Dan komen de vragen: waarom zijn er zovelen die erheen gaan? Hij noemde vier factoren:

1. vanuit het geloof: daar hoor ik bij;
2. vanuit verlangen naar avontuur, kameraadschap, macho-gedrag, wapens, enz.;
3. vanuit het geloof: daar gebeurt het;
4. vanuit opofferingsgezindheid, om zo snel mogelijk in de hemel te komen.

En wat doen ze daar?

- een minderheid zijn hulpverleners;
- een deel blijft buiten actie;
- een deel krijgt training voor de strijd;
- een deel begaat oorlogsmisdaden.

En eigenlijk een prealabele vraag: wat is eigenlijk het probleem? En voor wie is er een probleem?

Het gebeurt allemaal in Verwegistan. Moeten wij ons er druk om maken?

Antwoord: er is duidelijk een humanitair probleem: vluchtelingen, gewonden, ziekten, voedseltekorten, verwoestingen, noem maar op. Daar mag men zich altijd druk om maken. Maar er is ook een geweldsprobleem dat eventueel naar hier kan overslaan. De gevechtshandelingen zouden zo snel mogelijk moeten stoppen. Met vliegtuigen alleen lost men dat overigens niet op.

Politieke problemen: Turkije zit in een spagaat: de Koerden helpen die men altijd heeft willen onderdrukken? Amerika zit in een spagaat: de hulp van Assad invoeren, die men weg heeft willen hebben? Erkennen dat onze democratie daar niet past?

Conclusie: het blijft een adderkluw.

En welk probleem is er voor ons hier in Nederland? Wat te doen?

Er is sprake van een enigszins bezorgd klimaat.

Eenzijds aangaande de uit Syrië en Irak terugkerende personen, strijders, maar ook hulpverleners en zelfs familieleden op bezoek geweest bij verwanten. Er zijn er die geestelijk aangedaan zijn door wat ze gezien, gedaan of wat ze meegemaakt hebben, die traumahulp nodig hebben. Maar er zijn er ook die hier de strijd willen voortzetten. Hoeveel en wie, het is onduidelijk.

Anderzijds wil men het hier zo rustig mogelijk houden. Waakzaam, maar niet overdrijven. Vooral niet provoceren. Uitreizen naar Syrië en Irak zo veel mogelijk voorkomen. Het ronselen van strijders tegengaan. En de strijd tegen haatzaaien intensiveren – aan beide kanten.

Het blijft een complex probleem.

Dirk van der Werf,
www.avondland.org

Centre for Professional Learning

Professionele verdieping op academisch niveau

Het Centre for Professional Learning van Campus Den Haag - Universiteit Leiden biedt verdiepende en uitdagende cursussen voor hogeropgeleide professionals, die beroepsmatig te maken hebben met het publieke domein. Wij zijn gevestigd in het hart van bestuurlijk Nederland. Wij bieden kennis en inzichten op academisch niveau, met sterke nadruk op de praktische toepassing in uw dagelijkse werk.

Een greep uit ons open aanbod:

- Leergang Toezicht in Transitie
- Leergang Terrorisme, Recht & Veiligheid voor practitioners
- Leergang Politics, Philosophy & Economics
- Leergang Politiek Bestuurlijke Sensitiviteit voor de publieke sector

Maatwerk

In de afgelopen jaren ontwikkelden we maatwerktrajecten in opdracht van onder andere het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Buitenlandse Zaken, de gemeente Den Haag, de provincie Noord-Holland, het RIVM en AgentschapNL.

**Maak kennis met ons aanbod op www.professionallearning.nl
en volg ons op   **

**Universiteit
Leiden**
Campus Den Haag

Over Campus Den Haag - Universiteit Leiden

Door onze vestiging in Den Haag zijn wij goed bekend met dilemma's van beleid en bestuur. Als geen ander zijn wij in staat die dilemma's te verbinden met vernieuwend onderwijs op academisch niveau. Kijk voor meer informatie op www.campusdenhaag.nl

Universiteit Leiden. Bij ons leer je de wereld kennen

Q&A

Blijf gewoon je dingen doen

"We laten ons toch niet door een Pipo uit Aleppo bedreigen"

VS investeert in gematigde oppositie

Wellicht over 5 jaar komt het in andere vorm op?

Wel voorvallen geweest gericht op joodse objecten

Grootste zorg, sympathisanten hier

Je gaat naar Zeventem, Dusseldorf

Deel trein

Auto kan wel

Jihadisten die zich mengen met vluchtelingen met bloed aan hun handen

Terroristische dreiging in Nederland iets groter?

Omdat we meedoen is de kans groter dat er iets mis kan gaan

Gaan er ook mensen naar Syrië om tegen IS te strijden?

Wat is de toekomst van IS en het kalifaat?

IS is entity

Lopen Joodse objecten gevaar?

Door militaire acties, de macht verminderen, meer jihadstrijders daarheen of juist meer terugkeerders?

Hoe gaan ze daar heen? Wat zijn de routes?

Vliegtuig

Omgekeerde beweging: IS is in het nauw en leiders worden aangepakt. Zij vluchten om via Europa kunnen coördineren. Kunnen we dat in kaart brengen en hoe herken je ze?

HAAGSCH COLLEGE

HET ISIS O

Hoe gevaar

ALBANIS PERI

jihadisten

4 Wat te doen?

Internationaal

Nationaal

Staat

Ouders

Gemeenschappen

Buurlanden

Internationale gemeenschap

Van wie komt hun informatie?

Wat is het probleem?

Met de ouders

Goede relatie opbouwen

De minister treedt op

Counter narrative

Das weer lastig

Geweldsmonopolie

We kunnen niet anders

Niet doen?

Gaan de F16 het allemaal voor ons doen?

Veel aspecten, voor wie is dit een probleem?

Wanneer ze terugkomen?

3 De dreiging van foreign jihadi fighters?

Joods museum in Brussel

Wel wat aanslagen

Wordt te veel naar gekeken

Terugkerende strijders

Moeilijke terugkeer

Veteranen

Wapperen met IS-vlag in Den Haag

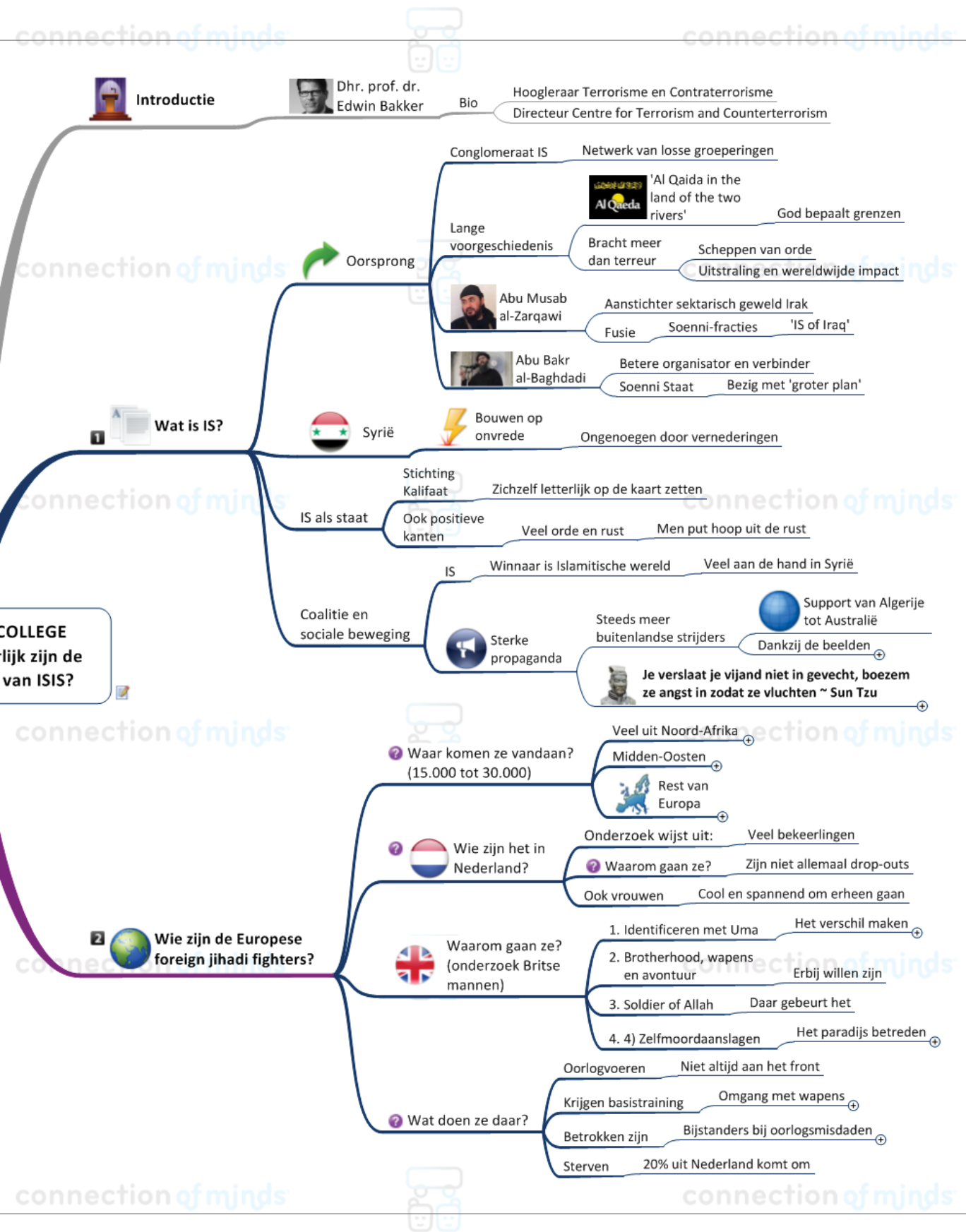
Woede kan leiden tot verlies in nuance

Sociale beweging

The Clash of Civilisations - Samuel Huntington

Iemand die gaat schieten op Den Haag Centraal

Voor Nederland

Lezing: De doe-democratie en het politieke stelsel

Maandag 24 november 2014, 20:00 uur - ProDemos

Hoe democratisch is de doe-democratie en wat kunnen we ervan verwachten? Sinds de introductie is de doe-democratie een veelbesproken onderwerp. Maar wat houdt het precies in?

Tijdens deze lezing staat de doe-democratie in relatie tot ons politieke stelsel centraal. **Prof. dr. Joop van den Berg** geeft een staatsrechtelijke analyse van de lokale democratie in relatie tot burgerparticipatie en de participatiesamenleving. Van den Berg is politicus en emeritus hoogleraar (Universiteit Leiden) op het gebied van de Nederlandse politiek en parlementaire geschiedenis.

De doe-democratie wordt besproken tijdens de gelijknamige lezingenreeks georganiseerd door het Montesquieu Instituut, ProDemos en het Sociaal en Cultureel Planbureau.

Meer informatie: <http://www.montesquieu-instituut.nl/politiekstelsel>

Lezing: Overheidsbeleid en de doe-democratie

Maandag 1 december 2014, 20:00 uur, ProDemos

Wat kan en mag de overheid van burgers vragen? Zijn burgers eigenlijk wel bereid om de onzekerheid te accepteren die het gevolg is van een terugtrekkende overheid? Deze vragen zullen onder andere aan de orde komen tijdens deze lezing.

Als eerstverantwoordelijke voor de doe-democratie, gaat **dr. Ronald Plasterk** in op het overheidsbeleid en de doe-democratie. Dit doet hij in relatie tot de representatieve democratie. Daarnaast sluit hij deze lezingenreeks af met een reflectie op voorgaande lezingen en met een visie op de toekomst, uiteraard verbonden met het kabinetsbeleid.

Dr. Ronald Plasterk is minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en is tevens de maker van de kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving.

Meer informatie: <http://www.montesquieu-instituut.nl/overheidsbeleid>

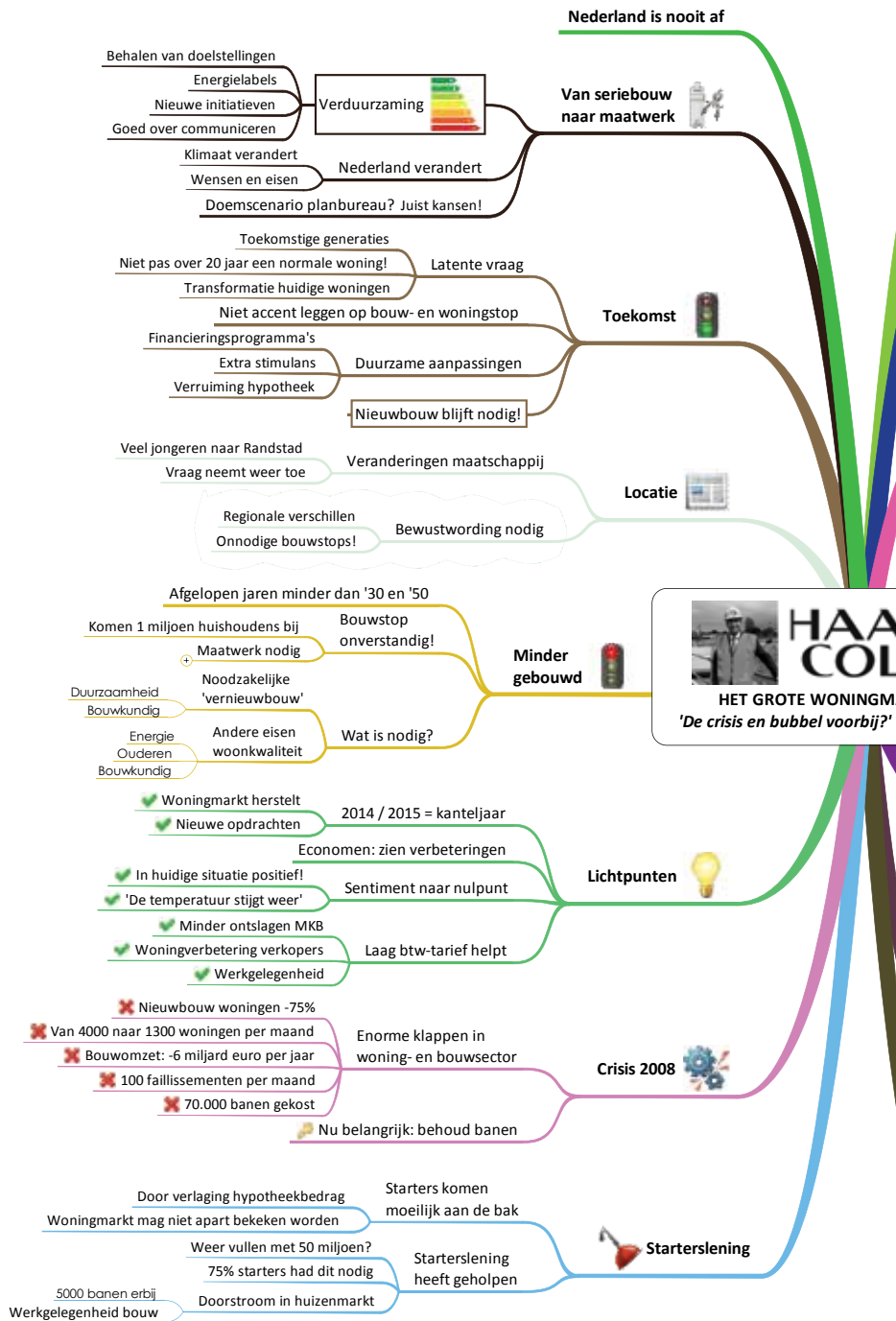
www.facebook.nl/MontesquieuInstituut

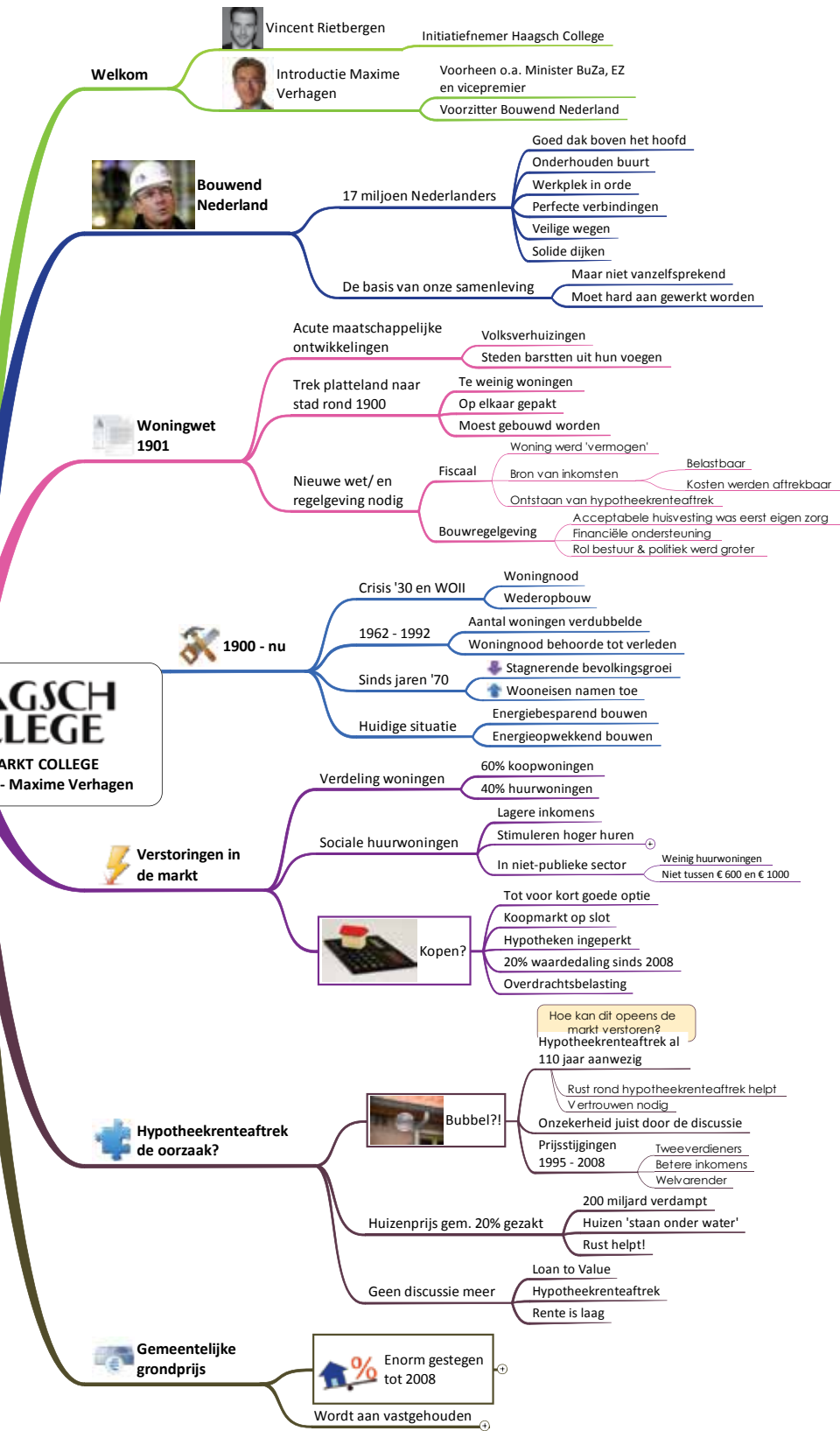
[@MontesquieuInst](https://twitter.com/MontesquieuInst)

Voor meer informatie en een overzicht van alle activiteiten van het Montesquieu Instituut

concept samenvatting

Marius, Jouw Wijnvriend!

Met al vier jaar lang de titel 'wijnwinkel van het jaar', twee winkels in Den Haag en exclusieve eigen import is Marius met recht jouw wijnvriend te noemen. Wil je zonder nadenken een heerlijke wijn bemachtigen dan ben je bij het vakkundige personeel in goede handen. Ben je een echte wijnfan, dan is er een vinoloog in huis die je met veel plezier over wijn vertelt en je helpt bij het maken van de juiste keuze. Doe je dit het liefste in goed gezelschap? Denk dan eens aan een wijnproeverij met vrienden, collega's of familie, volg een professionele wijncursus of, speciaal voor de dames,

maak gebruik van de ladies night! In de winkel laat Marius je graag zien welke wijnen goed combineren met gerechten van het seizoen. Recepten hiervoor vind je in seizoensgebonden boekjes uitgebracht door Marius zelf, uiteraard met een passend wijnavies bij elk gerecht. Bovendien vind je in de winkel elke maand een andere wijn om te proeven, die je vervolgens voor een fijne prijs mee naar huis kunt nemen.

Marius, jouw wijnvriend
Piet Heinstraat 93, Den Haag
T 070 363 31 00

Van Hogendorpstraat 16C, Wassenaar
T 070 511 85 30

www.jouwwijnvriend.nl

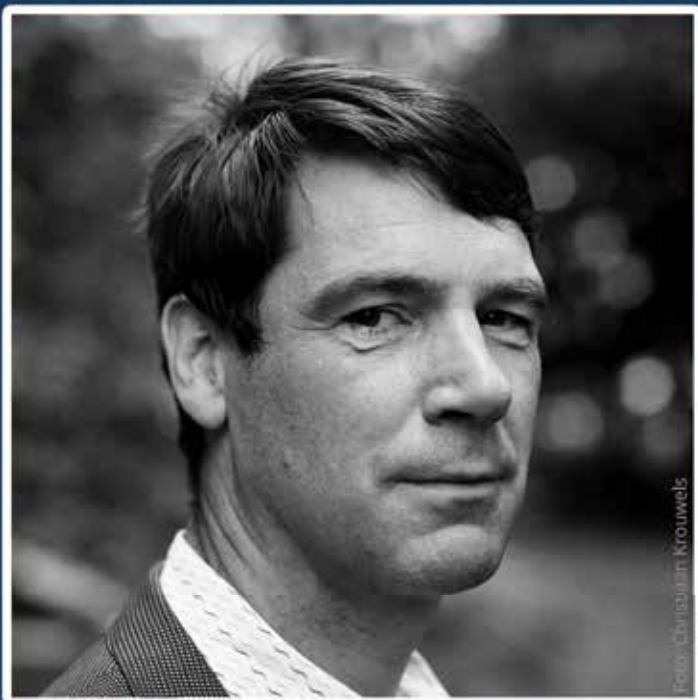

Foto: Christiaan Krouwels

Datum: 15 december 2014
Tijd: 20.00 - 21.30 uur
Locatie: Perscentrum Nieuwspoor

DE STAAT VAN DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Coen Teulings: gaan we positief het nieuwe jaar in?

Tegen het einde van het jaar maakt het Haagsch College de financieel-economische balans op. Kunnen we 2015 met vertrouwen tegemoet zien? Coen Teulings kijkt terug op het afgelopen jaar en blikkt vooruit. Waar hebben we de voorzichtige economische groei aan te danken? En hoe hard zet de groei door in het komende jaar? Ook wordt de arbeidsmarkt onder de loep genomen en spreekt Teulings over de invloed van Europa op de staat van de Nederlandse economie.

Teulings is hoogleraar aan de Universiteit van Cambridge en deeltijd verbonden aan de UvA. Tussen 2006 en 2013 was hij directeur van het Centraal Planbureau.

HAAGSCH COLLEGE

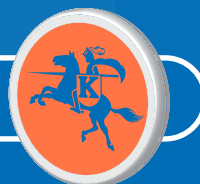
Reserveren? haagschcollege.nl

**WIJ WERKEN AL MEER DAN 100 JAAR OP HET SNIJVLAK
VAN DE NIEUWSTE TECHNIEKEN EN DE OUDSTE AMBACHTEN**

PRESENTATIE BOEKJES
GROOTFORMAAT KOPIËN
FOTOBHANG
VISITEKAARTJES
ROLLUP BANNERS
3D PRINTEN
KLEINE OPLAGE KRANTEN
BEDRUKTE WHITEBOARDS
ARCHIEF SCANNEN
WEBSITE PRODUCTIES
GEPERSONALISEERD DRUKWERK

REPRO- VAN DE KAMP

PAPIER | DIGITAAL | 3D

WEGASTRAAT 40, DEN HAAG | TELEFOON: 070-3476464

WWW.REPROVANDEKAMP.NL